

## Gradovi na Loškem

Blaznikov večer 15. oktobra 1998

Tudi v letu 1998 je Muzejsko društvo Škofja Loka nadaljevalo z Blaznikovimi večeri. Zadnji je bil posvečen vprašanju loških gradov ob knjigi dr. Ivana Stoparja: *Grajske stavbe v osrednji Sloveniji – I. Gorenjska, Med Polhovim Gradcem in Smlednikom*, Ljubljana 1998. Knjiga je izšla kot tretja v zasebni založbi »Viharnik«, ki jo je zastopala direktorica, prof. Meta Pipan.

Večera v grajski kapeli se je udeležilo nekaj več kot 30 ljudi, med njimi skoraj vsi člani Izvršilnega odbora Muzejskega društva.

Avtor je predstavil zanimiv razvoj grajske arhitekture in zaporedja na Loškem. Na osnovi zidave in arhitekture postavlja, da je bil začetek Loke Stari grad (Wildenlack) pod Lubnikom. Ta in stolp na Kranclju sta bila za obrambo glavnega gradu – grajskega jedra (Bergfried) nad mestom Škofjo Loko. Različne stroke bodo morale sodelovati, da bomo prišli do odgovora, kateri je bil »močno utrjen grad« (castrum firmissimum), ki ga omenjajo arhivski viri l. 1215 v Škofji Loki. Dr. Stopar je povedal, da na Loškem gradu ni bil odkrit srednjeveški zid, kar pomeni, da naj bi bil grad šele iz kasnejših stoletij – s konca 15. stoletja. Navzoči so imeli pomisleke tudi glede avtorjevega prepričanja (teze), da srednjeveški gradovi niso bili podkleteni.

Ker je bil med navzočimi člani IO Muzejskega društva tudi geolog A. Pavel Florjančič, je že na samem večeru povedal nekaj pomislekov. Zapisal pa mi jih je v pismu, iz katerega z njegovim privoljenjem predlagam za objavo kar celoten zapis.

### **Zgornji stolp:**

Izvajanje dr. Stoparja: Vznožje podboja renesančnega portala v obzidju Zgornjega stolpa naj bi avtorja navajalo k domnevi, da morda grad po potresu leta 1511 ni bil uničen in zapuščen, temveč obnovljen. Pri obnovi naj bi bil v obzidju vgrajen sočasen portal, (ki ni ne gotski, še manj romanski, op. APF).

Diskusija: To je seveda možno. Pri tem pa opozarjam, da se pri obnovah, tudi v »historičnih«, lahko marsikaj zgodi. Pri »restavriranem« kamnitem obodu »cisterne« je bil v petdesetih letih uporabljen vsakovrsten, tudi neavtohton material, kot so na primer različni prodniki iz Sore, od koder so jih verjetno pripeljali skupaj, s takrat še močno uporabljanim alohtonim ploščatim apnencem iz kamnoloma Za Brajdo.

### **Loški grad:**

Izvajanje dr. Stoparja: Ali neobstoj (bolje rečeno: do sedaj neugotovljenost) romanskih elementov v zidovih Loškega gradu, avtorju dovoli sumiti o obstoju Loškega gradu pred polovico 13. stoletja, ne bi komentiral, pač pa bi želel komentirati

avtorjevo stališče, da *»namreč romanski gradovi niso bili podkleteni, in, ker Loški grad klet ima, ga težko datiramo tako daleč nazaj«*.

Komentar: Ni nujno, da je osrednji stolp stal od vekomaj tam, kjer je bil pred potresom, torej na sredini današnjega notranjega grajskega dvorišča. Osrednji stolp bi lahko stal na katerikoli čeri ploščatega apnenca z rožencem, torej na mestu kateregakoli današnjega stolpa. Še posebej sta zato »primerna« severovzhodni in jugozahodni stolp. Pri slednjem, jugozahodnem okroglem stolpu je to evidentno, ker je današnji sicer že renesančno predelani stolp, zidan neposredno na strmo padajočih škofjeloških ploščatih apnencih, kar lahko vsakdo vidi.

Komentar: Obrobje skalnega pomola, na katerem stoji Loški grad, ima močan kraški relief s čermi in vmesnimi kotanjami. Sama po sebi se ponuja razlaga, da so bili prazni prostori smiselno pozidani, ne samo zasuti, kar bi bila sicer stabilnostno slaba rešitev. Osrednji stolp je bil lahko torej na »svojem« mestu že od vsega začetka. Zato bi bilo treba arheološko (in z vključitvijo geološke oziroma geotehnične ter kastelološke stroke) raziskati prvotne, predvsem preostale najnižje kletne prostore pod današnjo grajsko kapelo, pod galerijo in predvsem pod današnjo površino temelja osrednjega stolpa, ki je bil porušen l.1892.

Arhitekt Tone Mlakar pa je povedal, da so pod njegovim vodstvom okoli 1960 v okviru Projektivnega biroja pri Tehniku naredili posnetke Starega gradu. Ti posnetki so v arhivu tega biroja.

Arhivist in predsednik Muzejskega društva, dr. France Štukl, pa je povedal, da je ta dokumentacija (arhiv) »potovala preko boljšega trga« v Ljubljani in jo danes hrani Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota Škofja Loka.

Tone Mlakar je še povedal, da smo v Škofji Loki v Starološkem gradu imeli veliko umetniških del svetovnega slovesa. Predvojni župan in gostilničar Tone Hafner mu je povedal, da je bila iz starološke grajske zapuščine Strahla na licitaciji prodana Rembrandtova slika in da je bil kupec iz Gradca.

Tako je minil še en živahen Blaznikov večer. Vabimo vas, da pridete še drugi.